

СТРАХУВАННЯ ЧЛЕНІВ ЕКІПАЖУ ТА ІНШОГО АВІАЦІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛАДОВА ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

Шапенко Л. О.

асистент кафедри теорії та історії держави і права
Юридичного інституту
Національного авіаційного університету
М. Київ, Україна

Стаття 3 Основного Закону України проголошує, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю та покладає на державу обов'язок забезпечувати права і свободи людини [1]. В умовах розвитку соціальної правової держави важливим є захист прав найманих працівників при виконанні ними своїх професійних обов'язків, оскільки перебуваючи у трудових відносинах з працедавцем кожна людина прагне убезпечити себе від настання нещасних випадків або ж отримати матеріальне відшкодування в разі виникнення різноманітних несприятливих обставин. Держава повинна створювати умови для захисту прав працівників, проте виконати поставлене завдання власними зусиллями не завжди спроможна. Тому охорона та забезпечення реалізації прав працівників в умовах розвитку ринкової економіки покладається на ринкові інститути, які виконують такі функції та водночас стимулюють розвиток суспільства. Одним із таких інститутів є інститут страхування.

Страховання – важливий інструмент сучасного фінансового ринку, оскільки охоплює всі сфери господарського життя і діяльності людини та є загально-універсальним засобом страхового захисту інтересів фізичних і юридичних осіб від настання випадкових, непередбачуваних чи передбачуваних але небажаних і таких, що не можна уникнути випадків (страхових ризиків). Страховання посідає не аби яке місце і у соціальному плані, тому що є формою участі держави, роботодавців та громадян у справі захисту особистих інтересів громадян для створення у такий спосіб умов забезпечення соціальної, політичної та економічної стабільності в державі.

Серед різноманітних видів страхування провідне місце посідає авіаційне

страхування, оскільки, не зважаючи на сучасні наукові та технічні розробки, кількість авіакатастроф та інших авіаційних подій за останнє десятиліття суттєво зросла і захищеність потерпілих внаслідок цих подій потребує вчасного відшкодування збитків та надання належної допомоги. До системи авіаційного страхування належить також страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу. Виокремлення страхування даної категорії працівників обумовлене особливим правовим статусом, який пов'язаний зі специфікою їхньої діяльності та вірогідністю настання різноманітних страхових ризиків, що можуть тягти за собою катастрофічні та кумулятивні збитки, відшкодування яких відбувається у значних страхових сумах.

Аналізуючи норми Повітряного кодексу України від 19 травня 2011 року, Закону України від 07 березня 1996 року «Про страхування», Постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2002 року № 1535 «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації» (далі – Постанова), слід відзначити той факт, що страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу носить обов'язковий характер. Тобто ініціатором проведення даного виду страхування виступає держава, що є також певним гарантом при сплаті страхових внесків страхувальниками та виконанні страхових зобов'язань страховиками в разі настання страхових випадків. Необхідно зауважити, що нормами міжнародного права не встановлена обов'язковість даного виду страхування на відміну від внутрішнього законодавства України, що також є позитивним при здійсненні страхового захисту прав працівників.

За своєю природою страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу – це відповідальність авіаційного експлуатанта (авіакомпанії) за життя і здоров'я осіб, діяльність яких пов'язана з виконанням технологічних процесів під час здійснення повітряних перевезень. Дане твердження впливає із положення Постанови, що визначає авіаційного експлуатанта як страхувальника [2], тобто суб'єкта страхування, який повинен вносити належні страхові платежі з метою майбутнього забезпечення працівників чи членів їх сімей в разі настання авіаційних ризиків. Члени екіпажу та інші авіаційні працівники, в свою чергу, є

застрахованими особами, які в разі настання страхового випадку стають вигодонабувачами та отримують страхові виплати.

Розглянувши статтю 25 Постанови, варто звернути увагу на недоліки у процесі проведення даного виду страхування. Нормами статті передбачено обов'язковість лише мінімального страхового покриття – «під час польоту», тобто члени екіпажу та іншого авіаційного персоналу є застрахованими лише на борту літака, з початку передпольотної підготовки до закінчення післяпольотних робіт [2]. Як показує практика, існує потреба у більш ширшому покритті ризиків («24 години при виконання службових обов'язків»), пов'язаних із страхуванням зазначених працівників. Така необхідність продиктована можливістю настання нещасних випадків до чи після знаходження на борту повітряного судна, але в той момент, коли особа виконує свої службові обов'язки (наприклад, настання смерті по дорозі до лікарні, хоча погіршення стану здоров'я сталося на борту літака чи загибель в дорозі до аеропорту внаслідок автокатастрофи).

Важливим принципом страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу є нормування страхового забезпечення. Суть цього принципу полягає у спрощенні страхової оцінки і порядку виплати страхового відшкодування шляхом встановлення норми страхового забезпечення у відсотках від страхової оцінки [3, с. 96-97]. Можливість реалізації даного принципу встановлена статтею 28 Постанови, в якій закріплено, що у разі загибелі або смерті застрахованої особи внаслідок страхового випадку страховик виплачує спадкоємцю загиблого (померлого) 100 відсотків страхової суми; у разі встановлення застрахованій особі інвалідності I групи страховик виплачує 100 відсотків, II групи – 80 відсотків, III групи – 60 відсотків страхової суми; у разі тимчасової втрати працездатності застрахованою особою за кожен день страховик виплачує 0,2 відсотка, але не більш як 50 відсотків страхової суми.

Характерною ознакою страхування, що розглядається, є значний розмір страхових сум. На підтвердження цього слід звернутися до положення статті 26 Постанови, яким встановлено мінімальну страхову суму згідно договору обов'язкового страхування 100 000 гривень за кожен застраховану особу [2]. Незважаючи на такий великий розмір страхової суми, для українських страховиків (страхової компанії) виплата страхових відшкодувань застрахованим особам або

їхнім сім'ям у разі загибелі останніх є справою честі, і, як правило, виплачується завжди і в першу чергу.

З метою більш повного розкриття суті та призначення страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу, що є складовою захисту прав працівників, необхідно розглянути його функції. Більшість науковців, які досліджували проблемні питання проведення різних видів страхування, визначають, що страхування виконує акумулятивну, компенсаційну, охоронну, попереджувальну, відновлювальну, ощадну та контрольну функції [4, с. 50-51; 5, с. 9].

Акумулятивна функція – передбачає збір грошових коштів у вигляді страхових внесків для формування спеціалізованого страхового фонду з метою забезпечення стабільності страхування, гарантії виплат і відшкодування. Компенсаційна функція спрямована на відшкодування збитку і особисте майнове забезпечення громадян, що є платою за страховий ризик. Охоронна функція – це широкий комплекс заходів, спрямованих на недопущення або зменшення нещасних випадків шляхом здійснення страховиком заходів щодо попередження страхового випадку та мінімізації можливого збитку. Попереджувальна функція полягає у тому, що страхові компанії можуть використовувати тимчасово вільні кошти страхувальників на профілактичні заходи, для інвестування промисловості, соціально-економічних програм тощо. Відновлювальна функція (захисна) передбачає виплату при настанні страхового випадку грошової суми, обумовленої договором, з метою повного чи часткового погашення втрат, понесених застрахованими особами. Ощадна функція спрямована на використання страхування не тільки як захисту майнових інтересів осіб, але й захисту самих грошових коштів, вкладених як страхові внески (перестраховання). Контрольна функція передбачає накопичення страхових виплат у страховому фонді для реалізації певної мети і використовуються у випадках чітко визначених договором чи законом [4, 50-51].

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що за умов ризикового характеру здійснення професійної діяльності членів екіпажу та іншого авіаційного

персоналу існує нагальна потреба попередження і відшкодування збитків, завданих нещасними випадками внаслідок авіакатастроф та інших авіаційних подій, яка забезпечується завдяки страховому захисту. Проведення обов'язкового страхування членів екіпажу та іншого авіаційного персоналу слугує підтриманню належного життєвого рівня працівників, відновленню тимчасової втрати працездатності, компенсації в разі втрати працездатності і в цілому забезпеченню безперервності функціонування авіаційних підприємств. Сутність страхового захисту полягає в нагромадженні і витрачанні грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних з ним витрат.

Аналіз основної законодавчої бази, що регулює проведення даного виду страхування, свідчить про необхідність перегляду та вдосконалення правових норм з метою ефективного та повного забезпечення захисту прав працівників, що забезпечують технологічні процеси під час здійснення повітряних перевезень та можуть зазнати негативного впливу внаслідок авіаційних подій.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]: Законодавство України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2002 року № 1535 [Електронний ресурс]: Законодавство України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1535-2002-%D0%BF>.
3. Заєць О.М. Страхове право України: навчальний посібник / О.М. Заєць. – Луганськ: РВВ ЛДСУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. – 297 с.
4. Бурбело О.А. Розслідування страхових випадків в Україні: монографія / О.А. Бурбело, О.М. Заєць. – Луганськ: РВВ ЛДСУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – 264 с.
5. Кінащук Л.Л. Організаційно-правові засади державного особистого обов'язкового страхування співробітників органів внутрішніх справ в Україні :

автореф. дис... на здобуття канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Л.Л. Кінащук. – Ірпінь, 2003. – 19 с.